

Pr. Laurențiu
Rădoi

Episcopul Atanasie Mironescu (1898–1909) (Partea a III-a)

Mitropolit primat.

După 11 ani de păstorie în Eparhia Râmnicului, unde a făcut „multe lucruri frumoase”,¹ la 5 februarie 1909, a fost ales în scaunul de mitropolit primat, devenit liber prin trecerea la cele veșnice a lui Iosif Gheorghian în noaptea de 23/24 ianuarie.² Primind 187 de voturi din 188,³ noul întâistătător, „cunoscut prin cultura și energia sa”, întrunea la numai 53 de ani „calitățile omului bine pregătit, care putea face față la toate greutățile ce se puteau ivi. Era stimat, iubit și respectat atât de cler, cât și de popor”. Învătit cu această răspundere înaltă, „cărturarul de mare valoare, oratorul neîntrecut, savantul de mare reputație”⁴ a ținut o aleasă cuvântare după anunțarea rezultatului alegerii de către Marele Colegiu Electoral, din care vom reproduce câteva rânduri: „Experiența care am făcut-o timp de 11 ani ca episcop al Râmnicului mi-a format convingerea adâncă că scaune ca acestea, și mai ales cum este scaunul unde mă rânduiți d-voastră, nu este loc de odihnă, ci de muncă, nu este loc de desfătare, ci de trezire, nu este loc de agonisire, ci de jertfire, spre binele sufletesc al păstoriților pe care îi am de astăzi înaintea sub păstoria mea. Voi sluji, Domnii mei, cu dreptate și cu echitate, voi fi strajă neadormită ca credința noastră strămoșească să se păstreze și să se propovăduiască curată, să pătrundă cât mai departe și mai adânc în masele poporului nostru, spre a-l îndruma tot mai mult la paza legilor, la respectul stăpânirii și la iubirea de Dumnezeu și de patrie”.⁵

A doua zi după alegerea sa ca mitropolit primat, avea să-și reconfirme atașamentul pentru credincioșii din Oltenia, cărora le-a adresat o emoționantă cuvântare de despărțire, amintindu-le de anii petrecuți alături de ei și dându-le ultimele sfaturi pentru folosul lor sufletesc: „În timp de 11 ani am petrecut cu dragoste și cu bucurie pe lângă voi, precum și voi tot-

¹ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 18.

² Nicolae ȘERBĂNESCU, *Mitropoliții Ungrovlahiei...*, p. 821.

³ P. C., *Alegerea, învestirea și instalarea noilor mitropoliți...*, p. 1322.

⁴ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 8.

⁵ P. C., *Alegerea, învestirea și instalarea noilor mitropoliți...*, pp. 1323-1324; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 46-47.

deauna cu dragoste și cu cinste m-ați îmbrățișat. M-am silit a vă cunoaște față către față, a vă vesti prin viu grai și prin scris învățătura cea mântuitoare a Evangheliei pentru folosul nostru sufletesc și a vă da povețe pentru tot ce slujește spre binele nostru trupesc. Din Căineni până în Strehaia, de la Baia de Fier până la Baia de Aramă și pe malul Dunării, de la Corabia până la Severin, pe vârful munților, ca și pe mănoasele câmpii ale mândrei noastre Oltenii, glasul meu ați auzit și cuvântul mângâierii ați primit. Urmând învățaturii și pildei Dumnezeiescului Apostol al neamurilor, «am slujit între voi Domnului cu toată smerenia, cu lacrimi și ispite, care mi s-au întâmplat mie de la cel viclean». (*Fapt. XX, 1.9*). Cu dreptate și cu dragoste, și cu blândețe v-am păstorit pe voi [...] Cu duioșie mă despart acum de voi, iubiții mei frați și fii întru Domnul. Vă încredințez însă – după apostolescul grai – lui Dumnezeu și cuvântului darului Lui, care poate să vă zidească și să vă dea vouă moștenire între sfinții săi. Singuri voi știți că argintul, sau aurul, sau haina nici a unuia nu am poftit, nici am cerșit. Am dat fiecăruia ceea ce a fost cu dreptul. Pe nimeni n-am nedreptățit. Am arătat vouă toate chipurile învățaturii, ca prin muncă cinstită și dreaptă să vă agonisiți cele de trebuință, să aveți cu ce ajuta și pe cei sărmani și slabi dintre voi, să vă feriți de toate patimile pierzătoare de suflet și de trup, să vă curățiți prin ascultarea sfintelor slujbe ale Bisericii în Duminici și sărbători, prin împărțășirea cu Sfintele Taine. Să vă creșteți copiii în frica Domnului și întru învățătura cărții, să viețuiți în curăție și bună înțelegere cu soțiile voastre, să vă chivernisiți bine casa voastră, să vă supuneți stăpânirii, să vă iubiți legea și moșia, să vă dați până și viața pentru țară și tron. Deci, frații mei, câte sunt adevărate, câte sunt cinstite, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt iubite, câte sunt de laudă, orice faptă bună și orice laudă, acestea să gândiți, care v-ați și învățat și ați luat și ați văzut întru mine, acestea să faceți și Dumnezeuul păcii va fi cu voi...”⁶

După două zile, duminică, 8 februarie, a avut loc ceremonia de investire și înscăunare, cu îndătinatul alai. Având mintea îndreptată „la cei mai dinainte păstori care au strălucit în fruntea eparhiei Ungro-Vlahiei ca niște mari luminători ai bisericii noastre”, noul mitropolit făgăduia în cuvântarea ținută la Palatul regal să păstorească „cu bună chibzuință această eparhie”, urmând „îndeosebi pururea ca pildă bunătatea și blândețea mult regretatului meu predecesor”.⁷ La fel de important este și discursul rostit în aceeași zi, în Catedrala mitropolitană, cu ocazia instalării pe scaunul de la București: „Cu aceeași silință, cu aceeași dragoste cu care am

⁶ P. C., *Alegerea, investirea și instalarea noilor mitropoliți...*, pp. 1344-1346; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 55-58.

⁷ P. C., *Alegerea, investirea și instalarea noilor mitropoliți...*, pp. 1327-1330; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 48-49; Niculae ȘERBĂNESCU, *Mitropoliții Ungrovlahiei...*, p. 821.

păstorit Eparhia Râmnicului, am nădejde că, cu ajutorul lui Dumnezeu, voi păstori și această sfântă mitropolie și voi privi ca cea mai dulce răsplată a ostanelilor mele în păstoria duhovnicească să găsesc între voi, frații și fii mei întru Domnul, aceeași bună primire și dragoste ce mi-au arătat-o bunii mei fii duhovnicești din Eparhia Râmnicului – Noul Severin”.⁸

Având o bogată cultură, în noua calitate, a fost la înălțimea misiunii sale. Cărțile pastorale date credincioșilor și discursurile ținute în ședințele Sfântului Sinod și ale Consistoriului Superior Bisericesc sau în Parlamentul țării sunt adevărate capodopere.⁹ Interesându-se în permanență de viața păstoriților săi, vrednicul ierarh a înțeles să publice din nou Sfaturi către preoți date după diferiți autori într-o ediție separată de revista bisericească *Cuvântul Adevărului*, pe care o scoate la lumină, imediat după instalare, la Tipografia Cărților Bisericești. În Precuvântare menționează: „Sfaturile pastorale ce dăm la lumină în cartea de față au fost îndreptate către preoțimea din eparhia Râmnicului – Noul Severin, pe când eram episcop al acelei eparhii. Ele sunt prelucrate pentru trebuințele păstorului ortodox după diferiți autori, pe baza tratatelor din teologia morală de Saettler, ajutând la a lor traducere din latinește cucernicul preot Petre Nițescu, pe atunci profesor la Gimnaziul din Râmnicul Vâlcea. Publicarea lor în revista bisericească «Cuvântul Adevărului» a fost salutăată cu mulțumire de mulți dintre cititorii clerici [...] Am închinat aceste sfaturi iubitelui cler din eparhia Râmnicului în semn de mulțumire pentru prețiosul dar ce mi-au făcut cu ocazia alegerii smereniei mele la Mitropolia Ungro-Vlahiei. Darul acela, un frumos album pe pergament, artistic legat, conținând semnăturile tuturor preoților eparhiei păstorite de mine timp de 11 ani, îmi va fi o prețioasă și neștearsă aducere aminte de acel timp din viața mea pastorală”.¹⁰

În mod special, reproducem aici și câteva rânduri din cartea pastorală adresată clerului de mir și monahal din eparhie la 12 februarie 1909, prin care le pune în vedere noi îndatoriri: „vă îndemn, iubiților, a face regulat în toată vremea rugăciuni pentru toți oamenii, pentru rege și pentru dregătorii țării, ca sub a lor ocrotire și apărare să ducem viața lină și cu odihnă întru toată bună credința și curăția [...] Pe lângă aceasta să vă sânguiți, fraților, a păzi curat sfântul amanet al credinței ortodoxe, pe care l-am moștenit de la părinții noștri, și a-l binevesti cu toată stăruința și râvna, cu timp și fără timp, în biserică și prin casele credincioșilor, în ateliere și fabrici, în țarine și pe linia satului, ca toți să-l cunoască tot mai bine si

⁸ P. G., *Alegerea, investirea și instalarea noilor mitropoliți...*, pp. 1335-1337; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 50-53.

⁹ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 21-22.

¹⁰ † ATHANASIE, Mitropolit Primat, *Sfaturi către preoți date după diferiți autori*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1909, p. VII.

să se folosească de el ca cel ce are făgăduința vieții acesteia și a vieții veșnice [...] Siliți-vă a îndupleca pe toți poporarii voștri prin mântuitoarele învățături ale Evangheliei, cât e de sfântă și de trebuincioasă legătura căsătoriei pentru un trai cu bună rânduială și pentru a crește bisericii și țării mădulari sănătoși și vrednici [...] Luptați-vă să stârpiți din enoriile voastre concubinajele și pe cei ce trăiesc astfel ajutați-i cu deadinsul a se cununa după lege. Tălmăciți credincioșilor adevăratul înțeles al postului, care este mai mult înfrânarea de păcate decât de bucate, mai mult înfrânarea de răutăți decât de ale hranei bunătați [...] Să vă fie inima simțitoare la suspinul sărmanilor și la nevoia săracilor, ajutându-i și miluindu-i după putere, căci «fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui». După graiul Apostolului, să plângeți cu cei ce plâng și să vă bucurați cu cei ce se bucură. Feriți-vă de iubirea de avuții, de trândăvie, de grăirea în deșert și de iubirea de slavă deșartă. Unul pe altul iubiți, unul pe altul cu cinstea mai mare socotiți [...] fugiți de luptele politice, nu luați parte la frământările și certurile dintre partide, ca având mintea și știința voastră liniștită, să aduceți lui Dumnezeu rugăciune bine primită pentru toți și pentru toate, slujind astfel cu vrednicie Bisericii, care este maica bunei rânduiei și, ca atare, are drept la iubirea tuturor. Săvârșiți sfintele slujbe după cum le rânduiește tipicul la Duminici și sărbători. Păziți cuviincioasa curățenie prin biserici, purtați grijă pentru buna păstrare a sfintelor vase și odoare, a veșmintelor și cărților bisericesti [...] Fiți pildă credincioșilor cu cuvântul și cu purtarea, cu dragostea și cu cuviosia, cu credința și cu curăția, după porunca apostolului [...] feriți-vă de patima îmbuibării și a nesațiului, care face zadarnice rugăciunile ce înălțați la scaunul îndurărilor Sale și răcesc între voi darul dum-

nezeiescului Duh [...] înfățișați-vă totdeauna și pretutindeni curați la trup și cu bună rânduială. Ca cei ce stați la locul cel sfânt, umbletul vostru să fie lin. Mâinile să vă fie curate de silnicie și nedreptate, căci cu dânselle înălțați trupul Domnului, Sfântul Sfinților. Limba să vă fie curată de osândirea aproapei, deoarece cu dânsa slăviți pe Dumnezeu. Binecuvântați-i pe cei ce vă defaimă, binecuvântați-i și nu-i blestemați. Spre a răspunde bine întru toate sfintei chemări a preoției, îndeletniciți-vă a citi cu luare aminte și cu înțelegere Sfintele Scripturi, cu deosebire cărțile Sfântului Apostol Pavel atingătoare de preoție, precum și serviciile Sfinților Părinți, îndeosebi ale Sfântului Ioan Gură de Aur și ale Sf. Grigorie Nazianzul, ce privesc preoția; nu mai puțin apoi cărțile despre dogme, despre moralul creștinesc și despre canoane [...] Aceasta făcând, vă veți învrednici de plata slugii celei bune și credincioase când vă veți înfățișa la înfricoșatul județ...”¹¹

La 1 martie 1909, în duminica a treia a Marelui Post, a urmat o nouă carte pastorală, prin care îndemna păstoriții să vină la biserică: „Precum cei flămânzi și însetați au trebuință de hrana și băutura cea simțită spre a-și potoli foamea și setea lor, așa creștinii care sunt flămânzi de pâinea cea spre ființă, adică de Sfintele Taine, precum și de pâinea cea sufletească, adică de Cuvântul lui Dumnezeu, trebuie să vină la sfânta biserică spre a-și alina foamea din masa cea de taină, a trupului Domnului, ce se află aici, și a dumnezeiescului Cuvânt, apoi să-și potolească setea din izvorul cel viu făcător al sângelui Domnului și din apele învățăturilor dumnezeieștilor scripturi, ce izvorăsc în biserica lui Hristos [...] De aceea, iubiții mei creștini, când vă aflați în bi-

¹¹ P. C., *Alegerea, investirea și instalarea noilor mitropoliți...*, pp. 1347-1350.

serică să nu socotiți că vă aflați într-un târg ori în teatru, ci în ceruri; în timpul Sfintei Liturghii să nu faceți zgomot și nerânduieți, ci să stați cu frică, cu evlavie și cu bună rânduială; când vă rugați în biserică, să nu vă întoarceți ochii în toate părțile, nici să gândiți întru voi la lucruri pământești, ci să priviți cu ochii în jos și să vă îndreptați mintea și gândul la lucrurile cele sfinte. Când auziți sau vedeți vreo neorânduială în biserică, să nu râdeți, nici să faceți pe alții să râdă. Nu hrăniți vrăjmășie sau răutate în inimile voastre când stați în biserică, ci dragoste și unire. Căci stând în biserică fără evlavie nu numai că nu dobândiți de la Dumnezeu ceea ce cereți, ci-L porniți spre mânie asupra voastră. Căci dacă înaintea unui domnitor pământesc stăm cu sfilă și abia ne ridicăm ochii, ca nu cumva să facem vreo stângăcie și să ne atragem neplăcerea lui, cu cât mai vârtos trebuie a sta neclintiți înaintea lui Dumnezeu, Domnul Domnilor, și să avem mintea ațintită numai spre Dânsul, iar nicidecum în alt loc [...] să stați în biserica lui Hristos cu toată luarea aminte, cu bună rânduială și cu evlavie, cu toată pacea și liniștea, și cu toată smerenia. Dumnezeu caută numai spre rugăciunea celui smerit. Însă, cum va căuta spre acela care stă necuviincios în biserică? Cum va asculta rugăciunea celui ce se roagă în biserică ca fariseul cel mândru? Cum va privi cu ochi milostivi spre bărbatul sau femeia care vin în biserică să-și arate strălucirea podoabelor și a hainelor, care își pun dresuri și vopsele pe fața lor, care se ung cu parfumi și cu miresme? Ce umilință pot avea cei ce stau în strane picior peste picior, cei ce nu iau seama la cele ce se zic, nici se roagă cu evlavie la sfintele icoane, ci-și învârtesc ochii într-o parte și în alta, privind cu nerușinare la frumuseți străine? Unii ca aceștia n-au niciun folos din venirea la biserică, ba chiar își încarcă sufletul cu păcate și cad în blestemul de care grăiește psalmistul: «Rugăciunea lui să se facă întru păcat». Unii ca aceștia nu numai că nu se lecuiesc în biserică de rănilor sufletești, ci primesc încă alte răni și ies din biserică cu mai multe păcate [...] Într-o unire să fiți deci toți cei ce vă aflați în biserică, să nu fiți supărați unii pe alții, având între sine vrajbă, ură și dezbinare, ci să aveți dragoste, unire și pace; la aceasta să vă îndemne însuși numele bisericii, ce înseamnă unire și adunare. Precum ea vă unește pe toți cu trupul într-un loc, vă dă cuvântul obștesc al învățaturii, vă împărtășește dintr-o pâine și dintr-un pahar, așa cere ca să fiți uniți într-un duh, într-un cuget și într-o socotință [...] Vă rog încă, iubiții mei creștini, să nu ieșiți grabnic din biserică, ci să ascultați cu sârguință și cu luare aminte tot ce se citește sau se cântă și să le puneți întru inimile voastre, ca, amintindu-vă de ele, să vă păziți de răutăți [...] După ce veți ieși din biserică, fraților, la cuvenita vreme, nu numai să cugetați cu sârguință la cele ce ați auzit acolo, ci să le spuneți și altora, iar mai ales casnicilor voștri [...] De asemenea, când ieșiți de la biserică, să dovediți prin fapte și

prin întreaga voastră ținută că ați ieșit dintr-un loc sfânt, că ați vorbit împreună cu Dumnezeu și ați văzut dumnezeieștile și negrăitele lui Hristos Taine. Drept aceea, să fiți mai evlavioși, mai cu bună rânduială și la chip, și la căutătură, și la glas, și la vorbă, și la umblet, și la toate simțirile, ca cei ce vă vor vedea nu numai să vă laude, ci să se îndemne și ei a veni la biserică, spre a dobândi același folos și aceleași bunătăți [...] Iar spre a vă putea păzi curați după ce ați ieșit din biserică, să aveți pururea în minte cele ce ați ascultat și ați văzut în biserică, să vă rugați, să cântați din inimă laudele cele duhovnicești din biserică, să le spuneți și acasă, și la lucru, și pe drum, oriunde vă aflați. Fiecare puteți face aceasta, fără împiedicare, meseriașul, ca și ostașul, negustorul, ca și judecătorul, plugarul, ca și păstorul de vite...”¹²

Semnificativă este și pastorală de Paști, din 28 martie 1909, în care recomandă păstoriților să fugă de anumite obiceiuri păgânești, care se țineau mai ales în timpul acestui mare praznic: „Să vă feriți, fraților, în aceste sărbători, precum și totdeauna, de orice vă poate depărta de la adevărata purtare creștinească. Îndeosebi să căutați a vă dezvăța de unele deprinderi păgânești ce să văd în timpul Paștilor, precum: ospete ce ajung la îmbuibare și jocuri ce ajung până la desfrâu, apoi ținerea unor sărbători ce sunt osândite de Sfinții Părinți, cum sunt Joile de după Paști și a căror serbare n-are alt sfârșit decât a vă deda la lenevire și a vă cufunda în mai mare sărăcie. În ceea ce privește jocurile și ospetele pline de îmbuibare și desfrâu ce se fac în timpul Paștilor, ele slăbănogesc trupul și pângăresc sufletul; în același timp, cei ce se dedau la dânsurile risipesc în zadar banul agonisit cu sudoare în zilele de lucru, încât se aleg la urmă cu datorii făcute în sărbători spre a fi plătite în următoarele zile de lucru, pe când orice om cu minte muncește spre a-și agonisi cele trebuitoare pentru viitor, nu spre a-și plăti datorii din trecut pentru desfătări deșarte [...] Întrebuințați, deci, în interesul muncii, care este izvorul bogăției celei binecuvântate, toate zilele săptămânii și, deci, nu numai Joile de după Paști, ci, la trebuință, chiar a treia zi de Paști, a doua zi de Duminica Mare, precum și ziua de Rusalii. Lucrați în aceste zile și să săvârșiți munca de nevoie a câmpului, care nu poate suferi întârziere”.¹³

Tot aici trebuie să consemnăm și sfaturile sale pentru Marele Post, date la 28 februarie 1910 în Catedrala mitropolitană din București, la Duminica

¹² † Athanasie MIRONESCU, Mitropolit Primat al României, *Carte pastorală dată de Înaltpreasfințitul mitropolit primat Athanasie către fiii săi sufletești din Eparhia Mitropoliei Ungro-Vlahiei cu prilejul sfântului și marelui post al Păresimilor, pentru datoria creștinească de a merge la sfânta biserică*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1909, pp. 6-28; † ATHANASIE, Mitropolit Ungro-Vlahiei, Primat al României, „Carte pastorală dată de Înaltpreasfințitul mitropolit primat cu prilejul sfântului și marelui post al păresimilor”, în: BOR, an. XXXII (1909), nr. 12, pp. 1368-1390.

¹³ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 94-99.

lăsatului de brânză: „Să ne silim a păzi curate trupurile noastre, ca și sufletele, căci ele sunt biserica Duhului Sfânt. Însă nu vom putea face aceasta, nici nu vom putea aduce roduri de fapte bune, cum e: pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, binefacerea, credința, blândețea și înfrânarea poftelor, de nu vom omorî în noi patimile și plăcerile trupului, precum grăunțul de grâu, aruncat în pământ, nu poate aduce roadă de nu va muri. Îndeletnicirea cea bună a postului este ca un chip de învățătură, de a ne stăpâni de la lucruri iertate, spre a ne putea și mai bine stăpâni de la cele neiertate. Cel ce poartă mult grijă de trupul său își face vrăjmaș pe însuși casnicul său. Cel ce dă sufletului său plăcerea poftei se face pe sine bucurie vrăjmașilor săi. Cel împătimit de îndulcirile lumii nu are în inima sa pe Hristos”.¹⁴

La acestea adăugăm cartea pastorală dată clerului și poporului din eparhia Ungrovlahiei la 6 iulie 1910 pentru educarea tinerilor: „În timpurile de față se dă cam puțină luare aminte la creșterea religioasă națională a tineretului nostru și cu deosebire a fetelor, viitoarele mame ale fiilor acestei țări. De aici apoi și cauza pentru care în scumpa noastră țară au năpădit atâtea școli, așa zise de creștere a fetelor, școli de unde fetele noastre vor căpăta și învăța desigur multe de toate, nu însă și dragostea de religia noastră ortodoxă și de naționalitatea noastră română, ceea ce este principalul în educația fetelor. Dar aceasta este o adevărată primejdie națională, pentru a cărei combatere este chemat tot românul creștin ortodox, de orice sex și etate, și de orice condiție socială, cu dragoste de legea și neamul său. Strigătul de alarmă l-au dat doamnele române din Capitală, care s-au constituit într-o societate

sub numele de Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române în capitală, cu scopul hotărât «pentru dezvoltarea culturii și educației copiilor români din punct de vedere religios și național, așa precum cere interesul patriotic», având în acest scop și un statut”.¹⁵

Paralel cu aceste cărți pastorale din primii săi ani de păstorie, Mitropolitul Atanasie a dat câteva circulare necesare mai cu seamă preoților parohi. De pildă, în 1910, a emis protoiereilor o dispoziție prin care le atrage atenția ca preoții să întrebuințeze la slujbe cuvinte curat românești: „Dumnezeieștile slujbe săvârșite la diferite nevoi religioase atât în biserică, cât și în popor, precum și cuvântările preoților, spre a fi cu înlesnire înțelese și folosite, se cuvine a fi înfățișate și propuse în un grai pe înțelesul tuturor și care nu poate fi altul decât cel întrebuințat în vechile noastre cărți bisericești [...]; vă invit să puneți în vederea cucernicilor preoți să folosească la toate sfintele slujbe, ca și în cuvântările către poporeni, limba vechilor cărți bisericești”.¹⁶

Observând că multe coruri nu corespund scopului pentru care funcționează, tulburând pe credincioși în cele mai importante momente din timpul slujbelor, mitropolitul le-a pus în vedere coriștilor și dirijorilor în al doilea an de păstorie „să fie cuprinși de un adânc simț religios și să pătrundă solemnitatea sfintelor momente din biserică, păstrând în tot timpul serviciului o tăcere religioasă, fiind mai vârtos cu băgare de seamă la lucrările sfințiților slujitori din altar, spre a nu greși și produce neorânduiri în serviciu”. Totodată, le-a cerut dirijorilor să execute la toate serviciile dumnezeiești bucăți muzicale din repertoriile religi-

¹⁴ „Sfătuire pentru sfântul marele post. Dată în Catedrala Sfintei Mitropolii din București la Duminica lăsatului de brânză de Î.P.S. Mitropolit primat”, în: BOR, an. XXXIII (1910), nr. 12, p. 1325; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 125.

¹⁵ Î. P. S. MITROPOLIT Primat, „Carte pastorală”, în: BOR, an. XXXIV (1910), nr. 5, p. 483.

¹⁶ G., „Cronica bisericească internă”, în: BOR, an. XXXIII (1910), nr. 11, pp. 1317-1319.

oase cunoscute ale lui Gavril Musicescu, D. D. Chiriac, I. Bunesco, Ion Cart, N. Podoleanu, G. Ionescu și I. Popescu Pasărea, pe care să le repete, pentru ca fiecare voce să cunoască ceea ce cântă, astfel încât să domnească în biserică doar sunetele duioase ale cântărilor. Printr-un alt ordin le amintește păstoriților „să nu uite în rugăciuni pe stăpânitorii lummești și povățuitorii duhovnicești, cum și pe toți acei ce în mai mare ori mai mică măsură au sarcina de a îngriji de bunul mers al treburilor de obște. Ea este dată cu înțeleptul scop de a chezășui cinstea, supunerea și dragostea tuturor către căpeteniile lor, conlucrându-se prin aceasta la pacea, buna stare și propășirea societății către țelurile ei de slavă”.¹⁷

Considerăm potrivit să reproducem aici și câteva cuvântări rostite în cadrul Consistoriului Superior Bisericesc. De pildă, la 14 decembrie 1909, cu prilejul deschiderii acestui for bisericesc, în localul Seminarului Central din București, marele arhiereu avea să spună: „Vom avea să ne îndeletnicim împreună cu chestiuni privitoare la învățământul religiei, ca: cercetarea manualelor de învățământ religios în școalele secundare, revizuirea programelor seminariilor, cum și luarea de măsuri relative la disciplina elevilor seminariști și studenților Facultății de Teologie. Vom chibzui cum s-ar putea deștepta mai mult interes pentru credința și morala creștină în toate categoriile de credincioși, iar mai ales în clasele muncitoare: prin cercuri culturale, prin instrucțiuni catehetice și școli de duminică sau șezători pastorale pentru tineretul ce nu mai cercetează școala, ca și pentru creștinii cei vârstnici, spre a-i feri de porniri la dezordine și a atrage la paza legilor dumnezeiești și ome-

nești. Li se vor arăta mijloacele pentru îndreptarea stării lor materiale și morale, printre care se pot aminti de pe acum: înlăturarea risipei, îndrumarea spre economie și dezbărare de credințe și practici superstițioase, ce aduc mari daune morale și materiale; de asemenea, explicarea cu timp și fără timp a legilor atingătoare de fiecare stare socială. Ce privește buna orânduială a serviciilor bisericești, vom chibzui cum s-ar putea preîntâmpina lipsa de preoți fără a înmulți de prisos numărul lor, ci numai ca poporul să aibă totdeauna la îndemână preot, nu ca acum, când, întâmplându-se a fi oprit un preot de serviciu, cel ce suferă mai mult este poporul. Va fi deci nevoie a se aviza la condiții mai avantajoase pentru preoții care suplinesc enoriile vacante și la înființarea de preoți perioadeți pe lângă mitropolii, episcopii și protoierii; nu mai puțin, ne vom ocupa și de școlile de cântăreți și de starea cântăreților bisericești. Vom chibzui ce măsuri trebuie a se lua pentru înlesnirea construirii de biserici la sate, pentru frecventarea lor mai regulată de către locuitori duminica și sărbătoarea, cum și pentru mai buna întreținere a bisericilor și cimitirelor. O necesitate simțită de toți este și reorganizarea mănăstirilor noastre, ca, prin îndeletniciri caritabile și prin disciplina ce va domni în ele, să fie recunoscute ca niște instituții de folos atât pentru mântuirea celor ce petrec în ele, cât și pentru societate. Ce privește păstoria duhovnicească sau, mai bine zis, activitatea bisericească a preoțimii în mijlocul enoriașilor săi, vom chibzui împreună măsurile ce trebuie a se lua ca preoții să-și împlinească tot mai bine datoriile lor pastorale, spre binele enoriașilor lor: să învețe pe supuși ascultarea de stăpânire și să insuflă acesteia dreptate și bunătate către supuși; să povățuiască pe părinți a-și crește copiii creștinește și a-i da la școală, iar pe copii, a asculta de pă-

¹⁷ G., „Cronica bisericească internă”, în: *BOR*, an. XXXIV (1910), nr. 1, pp. 109-110; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 134-137.

rinți; pe tineret, a fi înfrânat și muncitor, pe soți, a vieții în cinste și unire, pe stăpâni, a avea dragoste părintească către servitori, dându-le dreptul lor; iar pe servitori, a sluji cu credință stăpânilor lor. Să împiedice nedreptatea și asuprirea în enorie, să fie sprijinitori văduvei și orfanului; să lucreze cu duhul Evangheliei pentru stingerea proceselor, împăcarea dușmanilor și curmarea certelor dintre locuitori, să învețe pe toți a vieții după lege și a păzi astfel ordinea în comuna lor; să-i îndemne a face acestea mai mult din temere de Dumnezeu sau din dragoste către Dumnezeu, decât de frica jandarmului sau a pedepselor. Vom chibzui deci ca în conferințele pastorale care se vor reglementa, preoții nu numai să-și îmbogățească cunoștințele teoretice, cum și practicile rituale, spre a le îndeplini uniform, ci să afle și orientarea trebuitoare, spre a fi mai îndemânatici în îndeplinirea marelui rol social ce au între locuitori”.¹⁸

În sesiunea de primăvară a anului 1910, a constatat cu mulțumire că diferitele propuneri făcute în ultima sesiune au fost duse la îndeplinire: „S-a sancționat Regulamentul interior pentru lucrările Consistoriului Superior Bisericesc. S-au prevăzut, prin anume lege, oarecare înlesniri pentru preoții care slujesc și în parohii vacante. S-a votat o lege prin care se dă drept preoților a cumpăra pământ pentru cultură în loturi mici. S-au luat dispoziții ca plata salariului să se facă preoților direct, iar nu prin epitropii, ca până acum. În sfârșit, am asigurarea că în curând se va începe clădirea unui local propriu pentru Consistoriul Superior și Sf. Sinod”. Pentru a se opri propaganda catolică din țară, a propus a se interveni „pe lângă autoritatea școlară să rânduiască la toate școlile catolice din țară profesori de Religie ortodocși și anume preoți. Trebuie a stărua ca copiii și copilele ortodoxe din acele școli să fie duse în duminici și în sărbători la Biserica Ortodoxă. Trebuie preoțimea noastră a se îndeletnici cu catehizarea copiilor de ambele sexe, sădind în sufletul lor, din cea mai fragedă vârstă, idei religioase, și în inima lor, sentimente morale în duhul ortodox – iubirea de Dumnezeu, de părinți, de aproapele, de patrie, iubirea adevărului și a binelui, supunerea și ascultarea de cei mai mari etc. [...] Spre atingerea acestui scop, va trebui alcătuit de către Consistoriu un catehism, care să servească de normă pentru toată preoțimea la catehizarea pruncilor ortodocși. În sfârșit, trebuie să se înființeze școli de model, în care fetele din familiile românești să poată găsi o instrucție și educație îngrijită și în duh ortodox, ca părinții să nu mai simtă trebuința a le duce în școlile străine ce sunt înfipite în inima orașelor mari ale noastre. Această idee a fost îmbrățișată cu însuflețire de doamnele române și nădăjduim că ea se va realiza curând [...] De aceea, candidații de preoție care nu se vor fi

¹⁸ G., „Consistoriul Superior Bisericesc”, în: BOR, an. XXXIII (1909), nr. 9, pp. 1067-1071; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 111-116.

hirotoni după trecerea de un an de la ieșirea din seminar sau facultate să fie obligați a trece un examen parohial – analog cu examenele de capacitate pentru învățători și profesori, și dacă nici după depunerea unui atare examen nu s-ar hirotoni un anumit timp, să fie supuși din nou la examen. Această măsură ar avea și avantajul de a ține pe candidați în curent cu materiile teoretice și practice cerute viitorului preot. Ceea ce sunt examenele parohiale pentru candidații la preoție trebuie să fie conferințele pentru preoți. După cât sunt informat, în mai toate eparhiile se țin conferințe pastorale. Ele sunt bine frecventate și foarte instructive pentru preoțime, cum arată dărilor de seamă făcute asupra lor. În interesul ordinii în care trebuie să se țină aceste conferințe atât ce privește materia, cât și conducerea lor, va trebui să se stabilească modul ținerii lor printr-un anume regulament, ce urmează a fi discutat în sesiunea prezentă. Nu mai puțin se simte trebuință, pentru întărirea poporului în ideile religioase și morale, de a se răspândi cât mai mult în enorii cărțile de conținut religios și moral, precum și iconițe. Vom chibzui deci și asupra modului în care trebuie a se alcătui și răspândi atare cărțile și iconițe”.¹⁹

N-au fost uitați nici copiii sau bătrânii, episcopul urmărind catehizarea lor de către preoți, nici clerul din armată, elevii seminariști și studenții la Teologie, ori cântăreții bisericești, despre care avea să vorbească la deschiderea Consistoriului, în sesiunea de primăvară a anului 1911: „O urmare firească și neapărată a conferințelor pastorale va fi și începerea ținerii de cateheze pentru copii și pentru creștinii vârstnici, spre a-i întări în credința și viața creștinească. La ținerea catehezelor are a sluji de normă catehismul a cărui alcătuire s-a încredințat unei comisii din Consistoriul Superior Bisericesc. Pe lângă măsura propusă de Consistoriu și admisă de înaltul Guvern de a se acorda o indemnizație preoților suplinitori ai parohiilor vacante, în interesul unei și mai bune îngrijiri religioase a acestor parohii, mai e necesar a chibzui ca preoților suplinitori să li se acorde și pământul bisericii din parohia vacantă, spre a-i folosi cum prevede legea clerului pentru parohii titulari. Dar numeroasele parohii vacante nu se vor putea ocupa mai cu înlesnire de preoți titulari până când seminariile noastre nu se vor organiza în așa mod, ca ele să dea un număr de absolvenți mai mare decât cel de azi în mai puțini ani de învățătură și fără a se restrânge cadrul de cunoștințe teoretice și practice pe care timpul de față le cere pentru chemarea preoțească. Se va aduce în discuția Consistoriului și proiectul pentru organizarea mai sistematică a serviciului preoților în armată, care este dat în studiul unei comisii, ca și cel pentru reorganizarea mănăstirilor și cel pentru regulamentul costumului clerului, al elevi-

¹⁹ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 137-145; „Sesiunea de primăvară a Consistoriului Superior Bisericesc”, în: BOR, an. XXXIV (1910), nr. 2, pp. 121-126.

lor seminariști și al studenților Facultății de Teologie. Chestiunea îmbunătățirii stării morale și materiale a cântăreților bisericești și mijloacele la care încă trebuie a aviza pentru acest sfârșit va fi în curând obiectul îndeletnicirilor acestui Consistoriu”.²⁰

Pentru a-și îndeplini misiunea deplin, mitropolitul n-a neglijat nici vizitele canonice la bisericile din Capitală, dând pretutindeni sfaturi prețioase. Neobosit, a vizitat bisericile Domnița Bălașa cu așezămintele ei, Sfântul Spiridon cel Nou, Nicolae Vlădica, Icoanei, Amza, Crețulescu, Calist, Albă, Alexe, Sfântul Nicolae – Șelari, Schitul Darvari și mănăstirile Cernica, Căldărușani, Ghighiu, Sinaia, Predeal, Pasărea etc., unde a sfătuit călugării, arătând marele rol jucat de aceste cetăți în ființa neamului nostru.²¹ În general, slujbele ținute în Catedrala mitropolitană se ridicau la înălțimea celor săvârșite de înaintașii săi, biserica devenind neîncăpătoare pentru credincioșii ce veneau să asiste la serviciul divin din toate părțile Bucureștiului și chiar din provincie. În fiecare duminică era prezent la biserică, de sărbători oficia personal Sfânta Liturghie, iar la denii venea regulat, începând de duminică seara.²²

În timpul păstoririi lui, s-au sfințit mai multe biserici din Capitală, printre care amintim în primul rând pe cea a legațiunii ruse, din strada Bursei, pe care a sfințit-o la 26 noiembrie 1909, alături de un episcop rus, la invitația ambasadurului Rusiei. Cu această ocazie, a ținut o frumoasă cuvântare, prin care a arătat rolul însemnat al noului așezământ pentru credincioși: „În adevăr, Biserica ce s-a târnosit astăzi de P.S. Vladimir, Episcop al Cronștadtului și frate iubit în Domnul nostru, este nu numai o podoabă a Capitalei pe lângă celelalte sfinte locașuri creștine ortodoxe, ci va conlucra cu ele de acum înainte spornic la zidirea duhovnicească a binecredincioșilor creștini, înălțându-le sufletele către izvorul vieții celei adevărate, al dreptății și al dragostei creștine, ce înalță popoarele și le înfrățește spre slava lui Dumnezeu și pomenirea veșnică a ctitorilor unor asemenea dumnezeiești locașuri”.²³

Tot acum s-a ridicat Palatul Sfântului Sinod din curtea Mănăstirii Antim, a cărui temelie a fost pusă la 12 mai 1910. După terminarea serviciului religios, înaltul ierarh a rostit următoarea cuvântare: „N-a trecut o jumătate de an de când am fost de față la binecuvântarea noului local al Cassei Bisericii și iată că avem astăzi fericirea de a lua parte la pune-

²⁰ † ATHANASIE, Mitropolit Primat, „Cuvântare la deschiderea Consistoriului Superior Bisericesc în sesiune de primăvară a anului 1911”, în: BOR, an. XXXV (1911), nr. 2, pp. 122-124.

²¹ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 21-22.

²² Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 24.

²³ Î. P. S. MITROPOLIT Primat, „Cuvântarea Î.P.S. Athanasie Mitropolit Primat al României la sfințirea bisericii legațiunei Imperiale ruse din București (26 Noiembrie 1909)”, în: BOR an. XXXIII (1909), nr. 9, pp. 1049; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 108-109.

rea temeliei unui local al Sfântului Sinod și al Consistoriului Superior Bisericesc. Acest local se înalță pe terenul ce înconjura fundația nemuritorului mitropolit Antim Ivireanu și, desigur, va avea menirea să păstreze vie în amintirea clerului activitatea acestui mare ierarh, plină de folos pentru biserică și dorința de a-i urma. Căci instituțiile nu pot aduce roade bune și corespunzătoare scopului pentru care sunt înființate, decât numai printr-o conștiincioasă și bine cumpănită administrație a lor. Și precum Cassa Bisericii, nu mai puțin de zece ani, pe lângă asigurarea în mare parte a stării materiale pentru biserică, a ajuns în măsură să aibă și localul ei propriu și să găsească așa de curând alte mijloace spre a clădi un local propriu pentru Sf. Sinod și Consistoriu, tot astfel aceste instituții, prin o înțeleaptă și zeloasă activitate, vor ajunge în măsură de a înzestra biserica cu multe alte așezăminte, de care se simte încă trebuință pentru buna ei stare”.²⁴

A urmat un nou discurs ținut la 20 iunie, la punerea temeliei Bisericii Sfântul Visarion din București, reclădită de Elena Eraclide, din care reținem următoarele cuvinte: „Noi suntem, iubiții mei, după cuvântul Apostolului, biserica lui Dumnezeu, locașul Duhului Sfânt și, ca atare, avem datoria a ne forma potrivit prototipului nostru, Iisus Hristos, întru carele sălășluiește plinirea Dumnezeirii trupește; să ne împodobim, deci, cu tot felul de fapte bune, cu înțelepciune, cu bărbăție, dreptate, cumpătare în viață, iar mai presus de toate, cu dragoste către Dumnezeu și către aproapele, care rămâne în veci, prin faptele caritabile și filantropice ce răsar din ea, ca rodirile din flori. De aceea Sf. Apostol Pavel ne învață să zidim locașul sufletului nostru cu aur, argint

și pietre scumpe, adică cu fapte bune, ce ne aduc laudă și cinste, ca unele ce sunt plăcute lui Dumnezeu și oamenilor, iar nu cu lemne, paie sau trestie, adică cu tot felul de lucruri deșarte, pierzătoare, ce ne agonisesc osânda în gheena focului”.²⁵

Dintr-o simplă lecturare a surselor vremii, vedem că vrednicul mitropolit a apreciat preoții și monahii gospodari din eparhie, conferindu-le o mulțime de distincții bisericești. Astfel, a înălțat la treapta de arhimandrit mitrofor pe arhimandritul Visarion Ionescu, starețul Mănăstirii Cernica, și arhimandritul Dionisie, iar la 21 mai 1909, respectiv 21 mai 1910, a hirotonit arhieriei pe arhimandriții Teodosie Atanasie și Evghenie Humulescu.²⁶ În semn de profund respect, stimă și amintire, Ștefan Popescu, fost profesor la Seminariile Nifon și Central, i-a închinat două axioane, pe ehul al III-lea și al IV-lea, melodii originale în stil românesc.²⁷

Un fapt de mare însemnătate legat de această păstorire a fost înființarea de către un grup de doamne din înalta societate, în frunte cu Anastasia Filipescu, a Societății Ortodoxe a Femeilor Române, care avea ca scop educarea prin școli a fiicelor de români și rededeptarea sentimentului religios în viața poporului nostru. Noua organizație a înființat școli și internate, a ținut conferințe și congrese și a organizat procesiuni la care ierarhul a fost prezent, deși avea numeroase ocupații.²⁸ În acest context, la 28 martie 1910, cu ocazia citirii protestului și a apelului făcut de doamnele române

²⁴ G. „Cronica bisericească internă”, în: BOR, an. XXXIV (1910), nr. 2, p. 223; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 22.

²⁵ M., „Cronica bisericească internă. Cuvântare rostită de Î.P.S. Mitropolitul Primat Athanasie la punerea temeliei bisericii Sf. Visarion din București, ce se reclădește de doamna Elena Eraclide, născută Starcea. 20 Iunie 1910”, în: BOR, an. XXXIV (1910), nr. 4, p. 470; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 145-149.

²⁶ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 22-23.

²⁷ St. POPESCU, „Două Axioane dedicate Î.P.S. Mitropolitul Primat D. D. Athanasie Mironescu”, în: BOR, an. XXXIII (1910), nr. 11, pp. 1309-1310.

²⁸ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 22.

împotriva propagandei catolice din țară, el a precizat: „Din parte-mi reînnoiesc în această frumoasă zi făgăduința ce am dat în ziua alegerii smereniei mele la scaunul Mitropoliei, că vom fi strajă neadormită a sfintei noastre Biserici Ortodoxe naționale împotriva tuturor uneltirilor mărturisite și nemărturisite ale potrivnicilor și vom lucra cu osârdie și fără șovăire pentru întărirea și înflorirea ei. Vă mulțumesc cu căldură pentru sprijinul ce dați sfintei noastre Biserici Ortodoxe naționale și, în amintirea frumoasei d-voastre mișcări, vom dispune ca să se scrie numele d-voastre pe table, care se vor așeza la jertfelnic în toate bisericile, spre a se pomeni la Sfânta Proscomidie”.²⁹

La scurt timp, după Te-Deum-ul organizat în Catedrala mitropolitană în ziua de 4 aprilie, drept mulțumire lui Dumnezeu că a scăpat Biserica de loviturile pregătite de catolici, a rostit o înălțătoare cuvântare, din care prezentăm aici un fragment: „A venit vremea ca părinții români ortodocși, în vederea acestei primejdii naționale, să nu-și mai trimită copiii și mai ales copilele în școlile străine de la noi, căci în ele copilele nu învață altceva mai bine decât a disprețui religia părinților și – după ce se mărită – pe cea a bărbatilor. A venit vremea, credem, iubiții mei fii și fiice, să ne gândim serios la creșterea tuturor fiilor țării în spiritul religiei noastre ortodoxe și a tradiției noastre naționale, căci numai așa vom putea păstra unitatea etnică a poporului și a Statului nostru. Că zice un filozof: «Cine are în mână creșterea tinerimii are puterea în Stat». Numai așa vom lăsa și noi urmașilor religia strămoșească a Răsăritului ca religie dominantă a Statului român, cum ne-au lăsat-o și nouă prin Constituție bărbății generației trecute, din care – vai! – azi puțini au mai rămas, parcă ar fi niște stejari bătrâni într-o rariște de pădure. Numai astfel vom păstra omogenitatea noastră ca popor cu aceeași limbă și aceeași lege, precum și tăria patriei noastre”.³⁰

Preocupat de activitatea acestei societăți, la 27 februarie 1911, cu ocazia serbării numelui în Duminica Ortodoxiei, a ținut din nou un discurs în Biserica Silvestru din București: „Drept aceea, iubiții mei fii și fiice, serbând astăzi, precum am zis, ortodoxia Sf. noastre Biserici și ziua numelui vrednicei de laudă «Societății ortodoxe naționale a femeilor române», bucurați-vă în Domnul și luați aminte cu deadinsul la cuvântul Apostolului: «Temelia cea tare a lui Dumnezeu stă având pecetea aceasta: Cunoscut-au Domnul pe cei ce sunt ai Lui. Să se depărteze de la nedreptate tot cel ce numește numele lui Hristos». Prin aceasta ne vom arăta că suntem adevărați creștini ortodocși. Să rămânem, iubiții mei, statornici în credința sfintei noastre Biserici Ortodoxe, să punem în serviciul ei toată puterea și

²⁹ G., „Mișcarea catolică în Regatul român”, în: BOR, an. XXXIV (1910), nr. 3, pp. 327-328.

³⁰ G., „Mișcarea catolică în Regatul român”, în: BOR, an. XXXIV (1910), nr. 4, p. 443.

priceperea noastră și să fim gata a ne da pentru ea chiar viața, căci ea singură este adevărata Biserică, una, sfântă, sobornicească, apostolească, întru care ne vom învrednici de viața veșnică”.³¹

Așadar, cuvântările ținute de Mitropolitul Atanasie au fost numeroase, căutând prin ele să învioreze credința păstoriților. Cu toate acestea implicarea lui n-a plăcut tuturor, tipărindu-se prin ziare și broșuri diferite acuzații împotriva sa, la care ulterior s-au adăugat denigrările aduse de un ierarh în ședințele Sfântului Sinod. El „era însă un om curat la suflet, neavând a se teme de nimic, știind că bârfitorii încearcă să calomnieze și să compromită Biserica și credința”. Așa cum vom vedea, contra lor au manifestat mulți preoți, profesori și oameni din toate clasele sociale, făcând act de credință pentru vrednicul arhiereu.

În pofida acestor atacuri, și-a continuat activitatea, vizitând instituții, spitale, așezăminte, cazarmе, unde îi învăța pe cei prezenți și îi binecuvânta. Simțea o nespusă plăcere și o mulțumire sufletească nemărginită atunci când mergea la bazele și expozițiile Societății Ortodoxe a Femeilor Române, însoțit de Episcopul de Huși, Conon Arămescu Donici. Fără să intrăm în detalii, notăm că la 30 iunie 1909, a vizitat Societatea Clerului român Ajutorul, la invitația președintelui ei, iar la 21 ianuarie 1911, a slujit la înmormântarea Mitropolitului Partenie Clinceni al Moldovei, pe care l-a condus la locul de veci în Cimitirul Bellu.

Nu în cele din urmă, trebuie să spunem că n-a uitat nici de bolnavii din spitale, pe care i-a vizitat, mângâindu-i și alinându-i pe cei suferinzi, cu nădejdea vindecării și a mântuirii. Astfel, la Maternitatea de la Spitalul

Filantropia, a fost rugat de o bolnavă să-i boteze fetița, căreia i-a dat numele Anastasia. Scriind despre viața lui, Vasile Munteanu avea să precizeze: „Numeroase sunt faptele frumoase făcute de Mitropolitul Athanasie. S-ar putea umple volume întregi cu ele”.³²

Procesul și apărarea Mitropolitului. Din nefericire, acest ierarh erudit n-a avut parte de o păstorie lungă și liniștită, deoarece, chiar din primul său an de activitate, Episcopul Romanului, Gherasim Safirin, a început să-i aducă în Sfântul Sinod diferite acuzații cu privire la noua lege a Consistoriului Superior Bisericesc, care au dus la un proces înjositor, producând tulburare printre oamenii de bună credință. La deschiderea ședințelor din vara anului 1911, acesta, susținut de unii preoți caterisiți și câțiva laici, l-a învinuit din nou pe mitropolit de anumite fapte, precum: erezie, plagiat și imoralitate, pornind împotriva lui o campanie de denigrare fără precedent în istoria Bisericii noastre.

În urma acuzațiilor aduse, mai mulți arhieri au redactat și iscălit petiții prin care au cerut darea în judecată a episcopului de la Roman, care mersese atât de departe, încât, în ședința din 12 octombrie 1909, a aruncat anatema asupra ierarhilor și a celor ce contribuiseră la alcătuirea legii mai sus menționate, pe care el o considera anticanonică. Luând act de cele întâmplate, înaltul for a procedat la începerea unui proces, care a ținut mai mult de o lună, între 18 mai și 24 iunie 1911, sub președinția Mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei.³³

³² Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 24-26.

³³ *Apărarea Mitropolitului Athanasie...*, p. 19; „Sumarele ședințelor Sfântului Sinod. Sesiunea de primăvară. Ședința din 20 mai 1911”, în: BOR, an. XXXV (1911), nr. 4, pp. 405-406 (La propunerea Ministrului Cultelor și Instrucțiunii, episcopii Sofronie Craioveanu, Teodosie Ploieșteanu și Nicodim Băcăoanu îl cheamă în judecată

³¹ Î. P. S. MITROPOLIT PRIMAT, „Cuvântare la Duminica Ortodoxiei”, în: BOR, an. XXXIV (1911), nr. 12, p. 1226; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 161.

Cu toate că era nevinovat, „în ciuda extraordinarei lui puteri de voință și de stăpânire de sine, era aprins la față și nervos. Nici nu se putea astfel – spune Mitropolitul Irineu Mihălcescu –, căci era prea mare, mai presus de puterile omenești, încercarea la care era supus”.³⁴ Despre nevinovăția sa avea să afirme și episcopul Dunării de Jos într-un raport citit la 25 mai 1911: „Se știe că Î.P.S. Mitropolit Primat Athanasie Mironescu a fost și Arhipăstor bun și este Primat demn, ales de națiune și confirmat de Regele înțelept. Are la activul său păcatul că a lucrat la alungarea din demnități a mai multor persoane, cărora P.S. Episcop de Roman le datorește recunoștință. Sf. Sinod reprezintă pe Dumnezeu. Credem că e bine să-i zică lui Luceafăr și adepților lui: «Să stați cu frică și cu cutremur». Dumnezeu să nu părăsească sfânta noastră Biserică”.³⁵

Este de remarcat faptul că, în timpul procesului, marele istoric Constantin Erbiceanu, fost decan al Facultății de Teologie din București și membru al Academiei Române, a depus mărturie în apărarea lui, trimițând la 26 mai 1911 o scrisoare ziarului *Minerva*, în care spunea, între altele: „Toți membrii Sf. Sinod îl cunosc demult pe actualul Mitropolit Primat și totdeauna l-au apreciat pentru meritele și valoarea lui, și pentru vrednicia lui. Eu îl cunosc de 35 de ani. L-am avut ca elev la Seminar, i-am fost pe urmă coleg la Facultatea de Teologie, i-am urmărit tot timpul activitatea. Totdeauna, în toate situațiile ce a ocupat, el s-a distins prin capacitatea lui și prin înalta lui moralitate. Nu se poate ca împotriva unui asemenea om, căruia, într-o carieră de 25 de ani, nu i s-a putut imputa absolut nimic, să se comită nedreptatea îngrozitoare ca – fără nicio dovadă, pe temeiul unor înscenări infame – să i se terfească onoarea și viața, batjocorindu-se Instituția sfântă în fruntea căruia l-a ridicat Țara. Poporul nu va răbda asemenea nedreptate. Campania ce se face în contra Primatului de oameni cei mai răi și cu mijloacele cele mai murdare îi va atrage simpatia tuturor și dreptatea lui va triumfa”.³⁶

La rândul său, istoricul A. D. Xenopol a trimis la 28 mai 1911 o scrisoare Ministrului Cultelor, în care menționa următoarele: „Nu cred deci vinovat pe Mitropolitul Athanasie, ci vinovat cred pe Episcopul Gherasim, care s-a făcut unealta distrugătoare a sfintei noastre biserici, pe care avea datoria s-o apere până la ultima lui suflare, iar nu s-o mânjească după cum a

pe Episcopul Gherasim al Romanului „pentru tulburarea ce a produs în țară și în Biserică”); „Sumarele ședințelor Sfântului Sinod. Sesiunea de primăvară. Ședința din 23 mai 1911”, în: BOR, an. XXXV (1911), nr. 4, pp. 419-420 (La 23 mai 1911, li se cere celor doi să-și dea demisia, „fiind singurul mijloc ca sfânta credință strămoșească să nu mai fie în zadar tulburată”); Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. V, 26-27; N. I. ȘERBĂNESCU, *Mitropoliții Ungrovlahiei...*, p. 821; Ilie RUSU, *Mitropoliți primați...*, accesat la 21 octombrie 2024.

³⁴ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. VI.

³⁵ „Acte oficiale. Sumarele ședințelor Sfântului Sinod”, în: BOR, an. XXXV (1911), nr. 5, p. 488.

³⁶ *Apărarea Mitropolitului Athanasie...*, pp. 182-183.

mânjit-o în ultimele ședințe ale Sinodului...”³⁷

În apărarea sa a scris și preotul Teodor Bălășel, membru în Consistoriul Eparhial de la Râmnic, care a trimis o petiție, citită în ședința Sfântului Sinod la 20 iunie 1911, din care redăm aceste rânduri: „declar în frica lui Dumnezeu, Care știe toate, și pe tot ce am mai scump în cer și pe pământ, că n-am surprins la Î.P.S. Sa niciun gest, niciun semn, nicio mișcare, nicio uitătură și absolut nicio faptă care să trădeze pe omul imoral. Și mai declar că, în tot timpul cât a fost Episcop la Râmnic, n-am auzit absolut pe nimeni spunând ori numai dând a se înțelege că Î.P.S. Sa ar fi comis vreun fapt imoral. Dimpotrivă, în toate aceste multiple împrejurări, declar că am văzut pe acest vrednic și cu totul distins Ierarh totdeauna serios și în vorbă, și în faptă, și în orice mișcare, totdeauna măsurat la vorbă, totdeauna la înălțimea vredniciei de Episcop și totdeauna în așa fel că impunea respect și adâncă venerațiune”.³⁸

În acest context, mitropolitul a redactat răspunsul la învinuirile ce i se aduceau, apărându-se rând pe rând de toate calomniile. Spre exemplificare, prezentăm discursul său din ședința de pe 22 iunie: „Am spulberat una câte una toate învinuirile pe care mi le-au aruncat acuzatorii mei. Am arătat că toate acele acuzații sunt născociri pătimășe. Am stabilit că acuzatorii mei, știind bine că nu mă pot doborî în luptă dreaptă, din cauza netemeinicii și neseriozității acuzațiilor lor, au recurs la căi piezișe, la înscenări de tot felul și au căutat să mă răpună prin scandal, provocat de înscenările și uneltirile lor. Am dovedit că vijelia aceasta este alimentată de dușmanii Bisericii noastre, care caută să zguduie Biserica strămoșească și să zdruncine

prin scandaluri bisericești credința străbună [...] Nu este în joc persoana mea, ci este în joc demnitatea scaunului ce ocup și liniștea și propășirea Sfintei noastre Biserici. Dacă ar fi fost în joc numai persoana mea, aș fi preferat liniștea în locul zbuciumului și resemnarea în locul luptei. Dar, fiind în joc liniștea și propășirea Bisericii naționale, a trebuit să prefer lupta și zbuciumul și să țin piept vijeliei. Mi-am îndeplinit, dar, o datorie sfântă, apărându-mă, scuturând noroiul ce se încearcă a se arunca asupra Bisericii noastre și urmăresc în umbră zdruncinarea credinței strămoșești. Aștept ca Sf. Sinod să-și îndeplinească, asemenea, datoria sa, de a fi pavază Bisericii și credinței strămoșești. Este un moment istoric. Stă acum în puterea acestui Sf. Sinod de a asigura liniștea și propășirea Bisericii noastre ori de a inaugura o epocă de tulburări continui în Biserica națională. Cu acușări nesperioase și învechite, și cu înscenări de scandaluri ca acelea puse la cale în contra mea, nu trebuie să se poată atinge un ierarh al țării, mai ales când nimeni nu poate zice nimic contra administrației lui, contra cinstei lui, contra priceperii lui, contra conduitei sale publice. Ar fi o strigătoare nedreptate și o adevărată aberație ca să se zică unui Ierarh: Ești capabil, ești cinstit, ești bun administrator, nu găsim nimic de criticat în conduita d-tale publică, nu găsim nimic de criticat nici în conduita d-tale privată de astăzi, dar bănuim că ai greșit acum doisprezece ani ori acum șase ani și de aceea trebuie să te retragi [...] O carieră cât de lungă și frumoasă, câștigată prin muncă și cinste și sub controlul opiniei publice, ar putea fi în orice moment primejduită prin delațiuni interesate. Aceasta ar fi a încuraja înscenările și urzirile de scandal și nimeni nu ar mai putea rezista. Stabilitatea ar dispărea din Biserică și, fără stabilitate, supusă la continui tulburări,

³⁷ *Apărarea Mitropolitului Athanasie...*, pp. 171-172.

³⁸ *Apărarea Mitropolitului Athanasie...*, p. 202.

Biserica noastră s-ar zdruncina din temelie și credința noastră strămoșească ar fi pusă în primejdie. Gândiți-vă la răspunderea ce aveți înaintea lui Dumnezeu și înaintea țării, și să feriți Biserica de asemenea jalnic viitor. Faceți dreptate! Sunt la sfârșitul apărării mele. Mântuitorul, prevăzând împrejurările grele prin care avea să treacă Biserica Sa, a zis: «Cine va sminti pe unul din acești mai mici, care cred întru Mine, mai de folos i-ar fi ca să-și spânzure o piatră de moară de grumazul lui și să se înece întru adâncul mării. Vai lumii de sminteli! Că nevoie este să vie sminteli, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala» (Mat. 18, 8). Las altora, las Înaltpreasfinției Voastre și Preasfințiilor Voastre, las Înaltului Guvern și reprezentantului său în această incintă sfântă, las iubiților mei fii duhovnicești din eparhia Mitropoliei Ungro-Vlahiei, las românilor iubitori de țară, de neam și de străbunele noastre așezăminte, în fruntea cărora stă sfânta noastră maică duhovnicească, Biserica, las tuturor a judeca dacă eu sau alții au pricinuit tulburările ce dăinuiesc de atâta timp, smintelile ce sângerează sufletele curate și cugetele nevinovate. Eu zic însă numai atât: Câtă vreme vor fi în lume duhuri rele și inimi împietrite, neapărat vor fi și sminteli. Însă din toate smintelile, cea mai rea este dezbinarea Bisericii [...] Aștept în liniște hotărârea Sf. Sinod. Am cugetul împăcat că, apărându-mi cinstea mea și dovedind dreptatea mea, am apărât totodată demnitatea Scaunului ce ocup și Sfânta noastră Biserică. Urmând înaltei pilde ce a dat întâiul mucenic Ștefan, care s-a rugat, pentru cei ce-l ucideau, să nu le socotească Dumnezeu păcatul acela, nu voi rosti nici eu cuvinte de muștrare celor ce au găsit de cuviință ca să se năpustească asupra mea ca niște păsări de pradă și au căutat să-mi sfâșie fără milă cinstea și numele bun, câștigat prin o slujire conștiincioasă în Biserică peste un sfert de veac, cu toată osârdia și dragostea pentru bună starea Sfintei noastre Biserici strămoșești și pentru propășirea fiilor mei duhovnicești întru faptele cele bune...”³⁹

39 *Apărarea Mitropolitului Athanasie...*, pp. 131-136; „Acte oficiale. Sumarele ședințelor Sfântului Sinod. Ședința din 22 iunie 1911”, în: BOR, an. XXXV (1911) nr. 5, pp. 651-653; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 163-169; „Acte oficiale. Sumarele ședințelor Sfântului Sinod. Ședința din 3 iunie”, an. XXXV (1911), nr. 5-6, 1911, pp. 506-507 (În ședința din 3 iunie 1911, Mitropolitul primat zice: „Amestecul politicii și în chestia de astăzi încurcă lucrurile. Că Î.P.S. Sa a căutat întotdeauna să ferească pe preoți de amestecul în politică pentru că-și fac neprieteni. Că în 1899 a venit în discuția Senatului chestia desființării unor seminarii și Î.P.S. Sa s-a opus în special pentru cel din R.-Vâlcea. Asemenea în 1898 când s-a făcut legea învățământului secundar și superior, a arătat ce măsuri trebuie a se lua pentru o bună propășire a învățământului religios. În 1901 a venit D-nul Haret cu legea Cassei Bisericii și pe aceasta a combătut-o, susținând că această instituție - Casa Bisericii - să fie sub autoritatea St. Sinod și numai partea materială să fie sub Minister. La 1896 când s-a modificat legea clerului, Î.P.S. Sa a figurat ca raportor și a reușit între altele să nu fie preoții obligați la Revistă, ci numai parohiile. În 1909 a venit modificarea legii sinodale. S-au publicat prin jurnale diferite articole prin care se cerea desființarea Arhiereilor titulari, că Episcopii nu-și fac datoria și altele. Tendința de a se modifica legea Sinodală a provenit din dorința unor teologi. D-nul Haret a crezut că este bine să se facă modificarea acestei legi. Î.P.S. Sa i-a trimis o scrisoare prin care-l desfătuia de a face modificarea [...] Totuși Î.P.S. Sa a fost acuzat că a vândut Biserica pentru ca să se facă Mitropolit. Acestea însă sunt numai manopere provenite de la o politică pătimășă. Declară că niciodată Î.P.S. Sa n-a făcut politică de partid, ci bisericească. Pentru aceasta n-a îngăduit amestecul politicii în trebile bisericești. I s-a zis că e Mitropolitul

Pentru acuzațiile calomnioase neîntemeiate și răzvrătirea contra Sfântului Sinod, ale cărui decizii nu le-a respectat, la 24 iunie 1911, înaltul for deliberativ a depus din demnitatea de ierarh pe Episcopul Gherasim și l-a achitat în unanimitate pe mitropolit „de toate pârile și acuzațiile ce i s-au adus, recunoscându-l nevinovat”.⁴⁰ Iată partea finală a acestei hotărâri: „Considerând că, în ce privește acuzația de erezie adusă contra Î.P.S. Mitropolit Primat, ea nu se poate sprijini pe nimic, neexistând nicio erezie în legea pentru înființarea Consistoriului Superior Bisericesc, după cum a recunoscut Sf. Sinod în mai multe rânduri; considerând că, după Canonul 139-134 Cartaginean, dacă acuzațiunea cea mai grea cade, atunci cad și cele următoare; considerând totuși că dezbaterile s-au urmat înaintea Sf. Sinod asupra tuturor punctelor și că este de un evident interes a se examina și a se răspunde la toate; considerând că acuzația de plagiat este neserioasă și tinde numai zadarnic a micșora însemnatele merite literare ale Î.P.S. Mitropolit Primat; considerând că învinuirile așa zise de imoralitate sunt cu desăvârșire neîntemeiate și neserioase, cele mai multe fiind născociri calomnioase, iar celelalte făurite cu rea credință, prin răstălmăcirea unor însemnări ce nu au valoare doveditoare; considerând deci că toate acuzațiile aduse contra Î.P.S. Mitropolit Primat s-au dovedit neîntemeiate, Sf. Sinod, cu puterea harului ce i s-a dat de către Domnul nostru Iisus Hristos întru Duhul Sfânt, hotărăște: Achită pe Î.P.S. Mitropolit Primat D.D. Athanasie Mironescu, recunoscându-l nevinovat de toate pârile și acuzațiile ce i s-au adus. Dat în localul Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române, astăzi 24 Iunie 1911, în București”.⁴¹

A doua zi, mitropolitul și-a reocupat scaunul prezidențial și a mulțumit Sfântului Sinod pentru actul de dreptate făcut, recunoscând prin hotărârea pronunțată nevinovăția sa la acuzațiile nedrepte ce i s-au adus. În cuvântul rostit acum a arătat că a cerut să fie judecat „spre a se face lumină asupra bârfelor și calomniilor ce tindeau să mânjească pe cel dintâi demnitar al Bisericii noastre și – prin el – însăși Sfânta Biserică strămoșească. Altfel, dacă ar fi fost vorba numai de persoana mea, eu – ca obraz bisericesc, următor blândului Iisus, Care, ocărât fiind, împotriva nu a ocărât, batjocorit, nu a batjocorit, ci, îndelung răbdând, a binecuvântat pe cei ce-l blestemau – eram dator a răbda până la sfârșit și a lăsa toate în judecata lui Dumnezeu, Celui ce judecă cu dreptul [...] Asemenea încer-

liberalilor, de aceea arată că de mai multe ori s-a opus la cererile făcute de fostul Ministru Haret și aduce câteva exemple”).

⁴⁰ „Acte oficiale. Sumarele ședințelor Sfântului Sinod. Ședința din 24 iunie 1911”, an. XXXV (1911), nr. 5-6, 1911, p. 663; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. V-VI; N. I. ȘERBĂNESCU, *Mitropolii Ungrovlahiei...*, pp. 821-822.

⁴¹ „Acte oficiale. Sumarele ședințelor Sfântului Sinod. Ședința din 24 iunie 1911”, an. XXXV (1911), nr. 5-6, pp. 662-663.

cări s-au făcut întâia oară la sfârșitul anului 1905, pe când eram episcop al Râmnicului. Atunci ponegririle și calomniile au fost îndată respinse și reprobate, mai ales prin manifestările solemne de respect și devotament din partea fiilor mei duhovnicești din eparhia Râmnicului. A doua oară, încercările de pângărire au fost respinse și dezaprobată la 5 februarie 1909 prin înălțarea mea de către Marele Colegiu la demnitatea de Mitropolit Primat. Acum, pentru a treia oară, toate calomniile și clevetirile ce mi s-au aruncat au fost respinse și reprobate – după judecată – prin hotărârea de ieri a Sfântului Sinod. Făcutu-s-a aceasta după dumnezeiască rânduială, ca, prin întreita adevărire a dreptății mele, să se surpe cu totul uneltirile și clevetirile vrăjmașilor, slăvindu-se și prin aceasta Dumnezeu cel lăudat în Sf. Treime, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Căruia se cuvine cinstea și slava în vecii vecilor...”. La final, a declarat că va fi pregătit, ca și până atunci, de jertfă pentru propășirea și pacea Bisericii, căreia i-a consacrat toată puterea de muncă și toată viața sa.⁴²

Dintr-o altă mărturie a Mitropolitului Irineu, aflăm că la 28 iunie 1911, după patru zile de la pronunțarea sentinței de achitare, „era cu totul altul: calm, cu paloare pe față și cu nimb, nu voi uita aceasta niciodată, de sfânt pe frunte. Vorbea în șoapte, dar cu o căldură neobișnuită în glas. Sufletul îi era plin de cele mai frumoase nădejdi în viitorul imediat al Bisericii strămoșești. «Cucoane», îmi zise deodată, plin de însuflețire: «precum în natură, tot așa și în Biserică, după furtună urmează vreme frumoasă. Să punem toți umăr la umăr ca să ridicăm prestigiul Bisericii strămoșești, care a suferit o mare înjosire în săptămânile din urmă»”.⁴³

Demisia. Deși a fost găsit nevinovat, totuși, la 28 iunie 1911, i-a prezentat regelui demisia din postul de Mitropolit Primat al României, care i s-a și primit. „Covârșit cu totul de suferințele și amărăciunile ce a îndurat”⁴⁴ în urma acestui proces dureros, mersese în audiență de concediu la Sinaia, pentru a se putea odihni o lună-două în străinătate. După cum arată Mitropolitul Irineu, cu acest prilej, întâistătătorul s-a întâlnit cu Prim-ministrul, care i-a spus că regele vrea să-și dea demisia. Crezând că aceasta este dorința conducătorului țării, i-a prezentat demisia,⁴⁵ în-

⁴² „Acte oficiale. Sumarele ședințelor Sfântului Sinod”, în: BOR, an. XXXV (1911), nr. 9, pp. 961-962; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 171-173.

⁴³ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. VI

⁴⁴ Demisiunea Î.P.S. Mitropolit Primat Athanasie, în: BOR, an. XXXV (1911), nr. 4, p. 361-364; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 27-29; N. I. ȘERBĂNESCU, *Mitropolii Ungrovlahiei...*, p. 822.

⁴⁵ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. VII-VIII („Președintele de atunci al Consiliului de Miniștri, care nu era bun prieten al Bisericii și, probabil, și mai puțin al Mitropolitului Primat, a anunțat pe Rege că Mitropolitul vine să-și prezinte demisia. Regele a zis scurt, cum obișnuia să vorbească: «Să poftescă». Primul Ministru iese atunci într-o întâmpinare Mitropolitului, pe cărarea dintre Castelul Peleş și Mănăstire, și-i spune: «Regele dorește să-ți dai demisia». Fără să răspundă vreo vorbă, Mitropolitul se întoarce la Mănăstire, își scrie demisia și o prezintă Regelui, care-l întreabă: «Înalt preasfinția ta, îți dai de-

cheindu-se astfel activitatea sa în fruntea Bisericii noastre. Iată textul demisiei prezentate: „Am căutat în toată viața mea să urmez drumul cel drept, împlinindu-mi conștiincios datoria și silindu-mă să slujesc cu osârdie și credință Bisericii, Țării și Tronului. În timpul din urmă, în tulburarea ce amenință să zdruncine Sf. noastră Biserică, am crezut de datoria mea să stau neclintit la postul meu și să apăr prestigiul Bisericii și al Scaunului ce ocup. Cu aceasta socotesc că trebuie să se încheie rolul meu. M-am oprit la ideea aceasta cu adâncă mâhnire, fiindcă am avut totdeauna cea mai mare râvnă de a sluji Bisericii, căreia am închinat cu drag toată puterea mea de muncă și toată viața mea. Dar sunt covârșit cu totul de suferințele și amărăciunile ce am îndurat. De aceea, cu cel mai profund respect, Vă rog, Sire, să binevoiți a primi demisia mea din demnitatea de Mitropolit Primat, ce, din mila lui Dumnezeu și cu voia Țării, și buna primire a Majestății Voastre, ocup în Biserică. Rămân pururea recunoscător Majestății Voastre pentru atâtea dovezi de bunătate ce mi-ați arătat în timpul păstoriei mele ca Mitropolit și mai înainte, ca Episcop. Câte zile îmi va mai dăruia milostivul Dumnezeu, voi înălța la Scaunul îndurării Sale rugăciuni fierbinți pentru sănătatea și îndelungarea vieții Majestății Voastre, a Majestății Sale Reginei și a întregii Familii Regale. Nu mai puțin mă voi ruga pentru propășirea patriei, precum și pentru pacea și înflorirea Sfintei noastre Biserici”.⁴⁶

Potrivit surselor vremii, duminică, 30 iunie 1911, a mai slujit în această calitate o ultimă Sfântă Liturghie în Catedrala mitropolita-

misia?». Mitropolitul, auzind cuvântul demisie din gura Regelui și crezând că aceasta este într-adevăr dorința Regelui, a răspuns: «Da, Majestate», și demisia i-a fost primită îndată și înmănată Primului Ministru”.)

⁴⁶ „Acte oficiale. Demisia Î.P.S. Mitropolit primat Athanasie”, în: BOR, an. XXXV (1911), nr. 4, pp. 361-362.

nă, când a și hirotonit un preot.⁴⁷ În aceeași zi, a dat o carte de despărțire eparhioților săi, prin care le-a adus la cunoștință că și-a depus demisia: „vă înștiințez, iubiților, că gândindu-mă cu deadinsul la marile interese ale Sf. noastre Biserici, pe care eu, smeritul, întristat și amărât de cele petrecute în timpul din urmă, nu mă simt acum în putință de a le mai apăra și înainta după cuviință, am depus de a mea bună voie paretesis în mâinile Majestății Sale Regelui, de la care, potrivit obiceiului pământului nostru, am primit și toiagul păstoriei acestei de Dumnezeu păzite Eparhii. Făcut-am această jertfă cu mâhnire, dar hotărât, în ziua de 28 ale curgătoarei luni Iunie, așa că de la zi întâiu Iulie încetez de a mai purta cărma sf. Mitropolii și a mai fi povățuitorul sufletesc al vostru. De aceea vă zic acum: «Rămâneți sănătoși, rămâneți cu Domnul»! Despărțindu-mă cu multă întristare de voi, iubiții mei frați și fii duhovnicești, rog pe Bunul Dumnezeu să vă trimită păstor mai destoinic, spre cel mai mare folos al Sf. noastre Biserici și al vostru, iubiților. Îl mai rog să reverse toate darurile sale asupra Bisericii și Patriei, pace, sănătate și bună înțelegere cârmuitorilor, îmbelșugare roadelor pământului și bună liniște văzduhului. Vă mulțumesc tuturor, iubiții mei, pentru dragostea ce mi-ați arătat în toate împrejurările și de câte ori am avut prilej a vă vedea mai de aproape. Vă încredințez că, oriunde voi fi și cât îmi va da Dumnezeu viață, voi face totdeauna pomenire de voi în smeritele mele rugăciuni, ca Atotputernicul să vă dăruiască toate cele bune și de folos sufletește și trupește, să vă îndeplinească cererile cele către mântuire și să vă ajute a petrece în pace și a propăși după bunul sfat și dorirea inimii. Precum în alte împrejurări, așa acum vă rog și

⁴⁷ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 27.

vă îndemn, iubiților, să iubiți Sf. noastră Biserică Ortodoxă strămoșească, să o apărați fiecare în marginile putinței de cei ce ar căuta să vâre într-însa vrajbă și împerechere. Să dați cuvenită cinste păstorilor bisericești, căci ei priveghează pentru sufletele voastre. Să faceți aceasta cu bucurie, ca și ei să se îndemne a sluji mai stăruitor în Biserica Domnului, care sunteți voi. Unul pe altul iubiți, cum învață Apostolul, unul pe altul mai de cinste socotiți, pe toți cinstiți, frăția iubiți, de Dumnezeu vă temeți, pe Rege cinstiți, ca astfel să fiți fiii Tatălui ceresc, Carele pe toți iubește și de toți Se îngrijește, și să vă învredniciți de adevărata fericire în această viață și în cea de veci, prin Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, Căruia, împreună cu Tatăl și cu Sf. Duh, se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, acum și pururea, și în vecii vecilor. Amin. Dată în Sf. Mitropolie din București, la 30 Iunie 1911”.⁴⁸

Ultimii ani ai vieții. Astfel, căzând „jertfă intrigilor care nu cruță pe nimeni și celei mai deloiale din falsele prietenii”, după cum spune Nicolae Iorga, s-a retras din scaunul mitropolitan în „sfânta atmosferă de pace, de liniște și de amintiri pioase” de la Mănăstirea Cernica,⁴⁹ metania sa, unde a mai trăit peste 20 de ani. Aici a scris și a publicat multe din lucrările sale și tot de acolo a exercitat o hotărâtoare și binefăcătoare influență asupra conducerii superioare a Bisericii.⁵⁰ În tăcerea și singurătatea chiliei sale, se îndeletnicea, „ca un adevărat «paisian», cu știința creștină și istoria bisericească”,⁵¹ dar nu uita nici să vină în sprijinul foștilor săi păstoriți. De pildă, în 1912, cu prilejul târnosirii Bisericii Buna Vestire și a inaugurării noii școli din comuna Vârfurile, jud. Dâmbovița, a donat suma de 1.000 lei.⁵²

Fost profesor, cercetător neobosit și cărturar de mare valoare, în tot acest timp, a plecat în străinătate pentru a-și îmbogăți cunoștințele, a frecventat universități, mai ales germane, a audiat cursuri celebre, a studiat în biblioteci, a citit sute de cărți și reviste de adâncă gândire în liniștea mănăstirii. „Orizontul cunoștințelor i se lărgise enorm în urma atâtor citiri. Profesorul specialist de Morală de altă dată devenise un profund teolog în toate ramurile științei teologice și un maestru într-ale filosofiei. Agera lui minte se

⁴⁸ † ATHANASIE, Mitropolit Primat, „Carte pastorală”, în: BOR; an. XXXV (1911), nr. 4, pp. 362-364; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 175-177.

⁴⁹ Teodor N. MANOLACHE, † Athanasie Mironescu..., p. 273; M. THEODORIAN CARADA, Efimeridele. Însemnări & amintiri 1908-1928, Tipografia Serafica Sabaoani, Roman, 1937, p. 22 („Mitropolitul Atanasie Mironescu s-a retras la Cernica, unde și-a retipărit traduceri și interesându-se de cum se traduce Scriptura. Un gest frumos a făcut când s-a urcat în munții Vâlcei, de s-a rugat la mormântul lui Saffrinu”).

⁵⁰ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. VII; Ilie RUSU, *Mitropoliți primăți...*, accesat la 21 octombrie 2024.

⁵¹ Pr. George I. NEGULESCU, „Rapoartele generale ale Consiliului Central Bisericesc către Congresul Național Bisericesc”, în: BOR, an. L (1932), nr. 10, p. 638.

⁵² „Donățiuni”, în: BOR, an. XXXVI (1912), nr. 5, p. 518.

ascuțise și mai mult la luminile dialecticii, memoria i se îmbogățise uimitor și verva i se sporise considerabil. Era o plăcere nespusă să discuți cu el orice chestiune. Puterea de muncă nu i-a scăzut și mulțumirea de lucrul împlinit i-a înseninat viața până în cele din urmă clipe ale existenței sale”.⁵³

Dintre cărțile publicate acum menționăm în primul rând *Psaltirea pe scurt. Acum a doua oară dată la lumină pentru folosul sufletesc al binecredincioșilor creștini*, apărută la Buzău în 1923. Această prescurtare a psalmilor făcută de Fericitul Augustin și tradusă pentru prima dată în limba română de Mitropolitul Grigorie Dascălul, care a tipărit-o în Mănăstirea Neamț în 1814, avea menirea să crească „în inimile cititorilor dragostea către Dumnezeu și către aproapele, precum și rodurile ei: umilința, răbdarea și curățenia cugetului – aceste trei flori ce formează cea mai frumoasă cunună a sufletului creștinesc”.⁵⁴

Pe lângă această lucrare, între 1925–1928, a apărut în patru volume traducerea cursului de *Istoria bisericească universală*, ținut la facultate de profesorul bucovinean Euseviu Popovici,⁵⁵ iar doi ani mai târziu, *Istoria mănăstirii Cernica*. În *Precuvântarea* scrisă la 27 iulie 1930, autorul avea să precizeze: „Mănăstirile au fost în toată vremea locașurile sfinte cele mai populare. În ele poporul afla și află încă mai cu înlesnire întărirea credinței, îmbărbătare și sprijin la vreme de primejdie, mângâiere la necazuri și dureri. De aici strânsa legătură dintre mănăstiri și viața poporului, care se îmbunătățește sufletește mai ales prin pildele din ele. De aici și trebuința ca, scriind istoria unei mănăstiri, să se ia în de aproape privire viața poporului sau – ceea ce e tot una – istoria lui. Mănăstirile sunt un compliment uneori foarte însemnat al istoriei Patriei ca monumente de credință și evlavie străbună. Din această considerare, și istoria mănăstirii Cernica s-a tratat în statornică alăturare cu istoria Țării de pe timpul ei. O dau la lumină cu nădejdea că alți scriitori mai bine înzestrați vor da ceva mai bun”.⁵⁶

Nu în cele din urmă, trebuie să menționăm că în 1931 a editat în revista Sfântului Sinod o recenzie critică la *Psaltirea tradusă din evreiește de preoții Vasile Radu și Gala Galaction*.⁵⁷ În același timp, a publicat studii și articole și în revista *Predicatorul*.⁵⁸ De asemenea, se cuvine să amintim rolul său la înființarea Seminarului monahal de la Cernica, mutat de la Neamț la dorința Patriarhului Miron, când „a oferit sfaturi prețioase și ajutor”.⁵⁹

53 Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. VIII.

54 † ATHANASIE, Mitropolit Primat, *Psaltirea pe scurt acum a doua oară dată la lumină pentru folosul sufletesc al binecredincioșilor creștini*, Tipografia și Legătoria de cărți Luca I. Oprescu, Buzău, 1923, p. 2.

55 N. I. ȘERBĂNESCU, *Mitropoliții Ungrovlahiei...*, p. 822.

56 † Athanasie MIRONESCU, *Istoria mănăstirii Cernica*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Cernica, Cernica, 1930, p. I.

57 Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români...*, p. 402.

58 Pr. I. IOANICESCU, „Chipuri de predicatori din laturile Olteniei”, în: MO, an. XXXVIII (1976), nr. 7-8, p. 637.

59 Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, p. 29.

În mod deosebit trebuie să spunem că în 1928 și-a făcut testamentul, în care n-a uitat nici leagănul copilărie sale, locul unde s-a născut. Pentru importanța lui, îl redăm în rândurile de mai jos: „...Pentru răspunsul ce am a da înaintea lui Dumnezeu de cele ce am făcut în această viață, cu inima înfrântă rog a Sa milostivire să-mi ierte păcatele mele și dispun ca din venitul puținei mele averi mobile și imobile să se înființeze o casă de citire cu o bibliotecă populară pentru luminarea poporului din satul unde m-am născut și mi-au lucit întâile raze ale soarelui Dreptății, adică din comuna Trohan, județul Vaslui. Averea mea mobilă se compune: 1. Din lei 400.000 (patrusutedemii) în efecte publice 5% și din numerar, cât se va găsi la moartea mea, deducându-se cheltuielile de înmormântare și alte cheltuieli ce va reclama aducerea la îndeplinire a dispozițiilor din testament. Efectele și numerarul sunt depuse la Banca Rahova-Bragadiru din București. 2. Din o bibliotecă așezată în opt dulapuri deschise, de aceeași înălțime, dar de o lărgime deosebită și în două etajere. Șapte dulapuri și o etajeră sunt în odaia mea de lucru, iar al optulea este în balconul de lângă odaia de lucru și cealaltă etajeră în chilia de lângă odaia de dormit. O colecție completă de cărți de ritual, tipărite cu litere străbune este într-un dulăpaș de nuc, închis cu ușa de geamuri, ce se află sub iconostasul din sala casei în care locuiesc vara. Din bibliotecă fac parte Istoria Bisericească Universală în 4 volume, și anume: una mie exemplare. Se vor rezerva pentru ea 25 exemplare, iar restul se va vinde pentru sporirea fondului. 3. Din mobilierul aflător în casele ce locuiesc eu la Mănăstirea Cernica, pentru care am făcut anume inventar. Averea mea imobilă se compune: 1. Din o casă în satul Trohan, județul Vaslui, cu bucătărie, pivniță, hambar, coșar, iar în jurul ei, pe o suprafață de aproxi-

mativ o falce de teren, are grădină, livadă, cier și loc de vie. Casa e situată în mijlocul satului și în ea se va instala așezământul ce pomenesc sus. 2. Din 61½ (din șaisezecișunușijumătate) stânjeni de pământ în lățime, după cursul moșiei Trohan, adică aproximativ 30 hectare de loc pentru arătură, fâneț și de pădure. Despre acest imobil, inclusiv casa, tratează actul de împărțeală între frați a moștenirii de la părinți, semnat de frați, precum și declarația autentică, investită cu toate formele legale, a fratelui meu, Preotul Dumitru Mironescu, care are pe viață uzufructul ambelor imobile. Institui executor testamentar pe iubitul meu nepot Gheorghe Gh. Mironescu, Profesor la Universitatea din București, avocat. Pentru cheltuielile ce va avea a face, las la dispoziția sa și un act de ipotecă din 1916 Aprilie, investit cu toate formele legale pentru suma de lei 12.000 (douăsprezecemii lei) asupra moșiei lui Teodor M. Mironescu, căruia îi iert alte datorii cu anume acte de împrumut. Executorul testamentar va da Facultății Teologice din București toate cărțile de specialitate ce nu sunt trecute în inventarul pentru Casa de citire, de asemenea va distribui și pe la rude, ca amintire de la mine și ca semn de binecuvântare, icoane, tablouri, portrete și fotografii, precum și medalii, ce nu vor fi rezervate pentru Casa de citire. Dar două icoane mari, Domnul Hristos și Maica Domnului, împreună cu toate cărțile de ritual și cu un scrin de stejar în formă de pupitru, se vor da bisericii din Trohan. Venitul de la cupoanele efectelor și de la pământ, precum și procentele numerarului deducându-se dările anuale către fisc și cheltuiala cu întreținerea personalului Casei de citire și a ținerii localului în bună stare, se va înscrie la capital, care, ca și imobilele de la Nr. 1 și 2, este și rămâne inalienabil. Tot din venit se vor ajuta copiii orfani la învățătura meseriilor și se va contribui la timp pentru restaurarea

bisericii din Trohan. Executorul testamentar e rugat a aduce la îndeplinire întocmai dispozițiile de mai sus și la timp a numi un succesor, eventual a trece așezământul pe seama Casei Școalelor. Așezământul va purta numele «Casa de Citire Preotul Miron și Mitropolitul Athanasie». Administrația, întreținerea și funcționarea acestui așezământ le voi stabili printr-un Regulament special. Dacă nu-l voi face eu, rămâne să fie făcut de executorul meu testamentar. Înzmormântarea mea se va face la Mănăstirea Cernica, potrivit dispozițiilor luate prin anume acte ce se află printre hârtiile din sălțarul din mijloc al biroului meu. Făcut astăzi, 12 Iulie 1928, Mănăstirea Cernica. † Athanasie Mironescu (ss.) Mitropolit, fost Primat al României”.⁶⁰

Sfârșitul vieții. Mitropolitul Atanasie a încetat din viață la 9 octombrie 1931, la ora 14, la Sanatoriul Regina Elisabeta din București. Potrivit ziarelor timpului, cu trei zile înainte, luni sau marți (5/6 octombrie), venise de la Mănăstirea Cernica în audiență la Ministrul Cultelor, Nicolae Iorga, pentru o problemă familială. După o discuție prietenoasă, marele istoric, știind că este „un meșter cărturar”, a dorit să-i arate o carte din biblioteca sa. La despărțire, pe când cobora scările, a suferit un atac de paralizie, nemaiputându-și mișca mâna și piciorul drept, și și-a pierdut graiul. Transportat la spital, a zăcut câteva zile, dar nu și-a mai revenit. Vestea morții lui a îndurerat atât clerul, cât și credincioșii care-l respectau foarte mult, fiind cunoscut „prin învățătura sa, prin firea hotărâtă și bărbătească, prin sufletul de comandant, care totdeauna i-a fost o trăsătură în viață”.⁶¹

A fost înzmormântat în cimitirul mănăstirii Cernica, potrivit dorinței sale testamentare, în ziua de duminică, 11 octombrie, în prezența unui sobor impresionant de ierarhi și preoți, care au rostit nu mai puțin de 10 cuvântări. La înzmormântare, Nicolae Iorga a trimis, prin preotul Nicolae Popescu, secretarul general al Ministerului Cultelor, un mișcător discurs, arătând marile realizări ale fostului mitropolit: „Înzestrat cu o inteligență vioaie, iubitor pasionat al cărții până în clipa din urmă, când spunea că de la dânsa îi vine toată mângâierea, spirit de ordine și de autoritate, capabil de a domina o biserică, în care de atunci începuse a şuiera spiritul anar-

⁶⁰ Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 178-182.

⁶¹ „Cronică bisericească. Moartea și înzmormântarea Mitropolitului Atanasie”, în: BOR, an. LIII (1931), nr. 10, p. 634; M. THEODORIAN CARADA, *Efimeridele...*, p. 22 („A murit subit ieșind de la o audiență în care pare că i se vorbise de o eventuală alegere a sa în Scaunul Patriarhal. Privind la cele ce au urmat de la 1911 încoace mă întreb sincer dacă nu era mai bine să fi lăsat pe Mironescu în scaunul pe care-l ridicasem, căci numai arhiepiscopul nu a fost Vlădica Atanasie.”); Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. IX, 29 („S-a stins fulgerător, în pline puteri trupești și sufletești, la frumoasa vârstă de 75 de ani, în ziua de 9 octombrie 1931. Se dusesse complet sănătos în audiență la Primul Ministru și Ministrul Instrucțiunii și al Cultelor, Profesorul N. Iorga. Probabil că vijelișul Premier i-a vorbit pe un ton ridicat, ceea ce a făcut ca preasimțitorul Ierarh să se simtă rău la ieșirea din sala de audiență și să-și dea îndată duhul într-un sanator.”); *Prezentare biografică și bibliografie selectivă...*, pp. 34-35.

hic, atât de nepotrivit cu disciplina ei de două ori milenară și cu scopurile sfinte pe care le urmărește, părintele Atanasie a căzut jertfă intrigilor care nu cruță pe nimeni și celei mai neloiale din falsele prietenii. De atunci, în singurătatea de aici, de la Cernica, a dus o viață de retragere, care poate servi de exemplu oricui. O întâmplare care m-a făcut martor înduioșat al loviturii ce i-a răpus mi-a dat prilej să cunosc ultimele sale gânduri asupra bisericii, pe care atâta a iubit-o și, devenind ca un depozitar al testamentului său moral, mă simt îndatorat a le comunica. Părintele Atanasie dorea o biserică de clerici crescuți în spiritul bisericesc ca odinioară. Măririle lumii îl lăsau indiferent și visul său, ca și al multora, între care mă număr și eu, era undeva la Sf. Spiridon, la Radu-Vodă o conducere bisericească înconjurată numai de tiparnițe și de chilii. În episcopat era dușmanul inițiativelor grăbite și nervoase, care fac mai mult rău, aruncând sămânța criticii fără rod. Călugării cu pregătire pentru viața monahală în sensul tradițiilor lui Paisie și lui Gheorghe de Cernica îi doreau să locuiască numai în venerabilele lăcașuri dăruite de strămoși. Ca ministru al cultelor și ca istoric al acestei biserici, declar înaintea acestui sicriu că, în această direcție înțeleg să întrebuițez, întrucât e rolul Statului, silințele mele la acest departament. Astfel cred că voi mulțumi sufletul aceluia care s-a desfăcut cu mintea din mijlocul lumii pe pragul casei mele, cu cuvinte de înțelepciune blândă și de sfântă resemnare, pe care niciodată nu le voi uita”.⁶²

Astfel s-a stins unul dintre cei mai învățați ierarhi ai neamului nostru. Ca un pios omagiu, în 1942, Vasile Romanescu i-a reconstituit personalitatea, publicând o monografie de 201 pagini, care a rămas până astăzi cartea de căpătâi despre viața și activitatea lui, cu numeroase informații, deosebit de utile oricărui preot, cercetător sau student ce dorește să afle mai mult despre lucrarea Bisericii la începutul secolului trecut. Deși, în ultima vreme, câteva medalioane comemorative au ilustrat aspecte din viața sa,⁶³ suntem convinși că, odată cu trecerea anilor, figura lui va dăinui în amintirea poporului român și alți istorici îl vor așeza în locul binemeritat, alături de marii arhieri ai țării care și-au pus viața în slujba Bisericii și au lăsat valori nepieritoare teologiei românești.

⁶² *Cronică bisericească. Moartea și înmormântarea Mitropolitului Atanasie...*, pp. 634-635; Vasile ROMANESCU, *Mitropolitul Athanasie Mironescu...*, pp. 183-184; Teodor N. MANOLACHE, † *Athanasie Mironescu...*, p. 274.

⁶³ „9 octombrie 1931 - A trecut la cele veșnice mitropolitul Atanasie Mironescu”, în: *Basilica.ro*, 8 octombrie 2009, <https://basilica.ro/9-octombrie-1931-a-trecut-la-cele-vesnice-mitropolitul-atanasie-mironescu/>, accesat azi, 1 noiembrie 2024 (se va cita BR); „12 august 1856 - S-a născut în Trohan, județul Vaslui, Mitropolitul primat Atanasie Mironescu”, în: BR, 12 august 2012, <https://basilica.ro/12-august-1856-s-a-nascut-in-trohan-judetul-vaslui-mitropolitul-primat-atanasie-mironescu/>, accesat azi 1 noiembrie 2024. Totodată, în diverse publicații s-au tipărit articole despre procesul cu Episcopul Gherasim Safrin. (Liliana BEU: „Un proces de răsunet la început de secol. Doi înalți ierarhi în fața justiției laice”, în: *Muzeul național*, XXIV, 2012, pp. 183-195; Alin ION, „Istoria unui proces de renume între doi ierarhi. Mitropolitul Atanasie Mironescu, acuzat că a avut relații cu mai multe femei”, în: *Adevărul.ro*, 10 decembrie 2017, <https://adevarul.ro/stiri-locale/targu-jiu/istoria-unui-proces-de-renume-intre-doi-ierarhi-1829501.html>, accesat azi 1 noiembrie 2024.).